

Nr 131.

Av herr **Trygger m. fl.**, om disponerande för arbeten hos enskilda av vissa i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln begärda anslag till arbetslöshetens bekämpande.

I motionen nr 128 i denna kammare med förslag till lag om offentlig arbetslöshetshjälp åt oförvällat arbetslösa ha vi framhållit lämpligheten av att under pågående kris söka anlita även arbeten hos enskilda eller bolag såsom en mera tillfällig form för det allmännas hjälpverksamhet samt därvid sökt närmare angiva de grunder, efter vilka sysselsättandet av arbetslösa vid dylika arbeten skall komma till utförande. I korthet angivet innehålla dessa grunder, att statens ekonomiska medverkan till dessa arbetens igångsättande såsom nödhjälpsarbeten regelmässigt skall ske endast när arbetslösheten i bygden nått en svårare omfattning, att vederbörande anslagsposter även när de äro av natur att falla inom andra huvudtitlar skola föras på femte huvudtiteln under anslaget till arbetslöshetens bekämpande, detta icke minst av betydelse för att vid bättre konjunkturer lättare kunna borttaga dessa arbetssubventioner, att utanordnande av statsmedel skall — förutom av vederbörande fackmyndigheters godkännande — i och för vinnande av erforderlig enhetlighet i arbetslöshetspolitiken i sista hand bero på det statliga arbetslöshetsorganets medgivande, att hänvisningsförfarandet av arbetslösa skall vara detsamma som vid reserverbeten och att lönesättningen skall vara avhängig av huruvida arbetena äro av mera allmän eller av helt enskild karaktär och huruvida de utföras i statens eller den enskildes regi; i förra fallen ha vi föreslagit att nuvarande praxis ifråga om reserverbetarlöner skall legaliseras, medan i senare fallen lönerna böra med hänsyn till arbetets art och ortens löner med en viss frihet i varje särskilt fall fastställas av centralorganet för arbetslöshetshjälpen — denna senare uppmjukning betingas därav, att ifrågavarande arbeten kunna medföra vissa vinster eller värdeökningar för de enskilda personer eller de bolag, som lämna arbetet ifråga, vartill viss hänsyn i särskilda fall bör tagas vid utmätandet av ersättningen för de lämnade arbetsprestationerna. Ytterligare ha vi uti ovannämnda motion framhållit att anslag till enskilda arbeten för arbetslösa endast bör ges åt sådana företag, som under rådande penningknapphet för vederbörande enskilda, d. v. s. jord- och skogsbrukarna, eljest icke torde kunnat utföras, samt att arbetena skola vara arbetskrävande, d. v. s. till största delen icke fordra annat än arbetskostnader.

I anslutning till dessa principer föreslå vi ifråga om enskilda arbeten följande åtgärder:

Skogsvårdsarbeten.

Under utgifter för kapitalökning har Kungl. Maj:t föreslagit 3,5 milj. kronor till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar. Anslagsbeloppet innebär en ökning från det nu utgående anslaget med 1,5 milj. kronor. Av motiveringen i statsverkspropositionen framgår tydligt, att de odlings- och dikningsarbeten, som under innevarande budgetår utförts, i realiteten kommit att huvudsakligast tjänstgöra som reguljära arbetslöshetsarbeten, ofta med direkta hänvisningar av arbetslösa. Statsrådets uttalande ger vid handen, att någon avvikelse härutinnan icke är tänkt. På grund härav och för att helt inordna arbetslöshetsverksamheten under en enhetlig ledning förorda vi anslagets överförande till femte huvudtiteln. Med ledning av hittillsvarande åtgång av de anslagna medlen och med hänsyn till den stora hjälpeffekten av ifrågavarande anslag finna vi en höjning av anslaget önskvärd och förorda fördenskull, att riksdagen ville bestämma att intill 5 milj. kronor av de till arbetslöshetens bekämpande anslagna eller upplånade medlen ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att i mån av behov disponeras för ifrågavarande tillfälliga skogsvårdsåtgärder. Vi vilja härvid starkare än vad i Kungl. Maj:ts proposition skett tillråda, att medlen måtte få användas även till gallrings- och rensningsarbeten särskilt å ungsogar. Just detta kultiveringsarbete torde falla sig lämpligt att utföra från ren arbetslöshetssynpunkt, vilket med hänsyn till den tryckta trävarumarknaden och skogsägarnas nuvarande svårigheter även torde vara ett allmänt intresse. Vi finna det dock behöfligt att understryka att viss varsamhet härvid torde vara oundgänglig för att icke vissa jordbrukare eller skogsägare skola missgynnas genom utförsäljning av gallringsvirke, en risk som dock får ses mot bakgrunden av statens hittillsvarande åtgärder att söka främja övergång till vedeldning för att därmed hålla virkespriset någorlunda uppe.

Avdikningsanslaget.

Det av Kungl. Maj:t på lånebudgeten uppförda extra anslaget å 4 milj. kronor till torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten, synes oss vara av natur, att rätteligen tillhöra de direkta åtgärderna till arbetslöshetens bekämpande. I varje fall uppfylla de det kännetecknet för hjälparbeten, att de uppenbarligen icke skulle ha nu igångsatts, därest arbetslösheten icke tillstöt och tagit en sådan omfattning som nu är fallet. Vi kunna därför icke finna det annat än principiellt riktigt att överföra även detta anslag till det stora arbetslöshetsanslaget under femte huvudtiteln och att därvid av riksdagen bestämmas att intill 4 milj. kronor få användas för ifrågavarande torrlägningsföretag med det hänvisningsförfarande av arbetslösa och de lönesystem, som i övrigt för liknande slag av enskilda arbeten bestämmas. Vi vilja härutöver understryka angelägenheten av att vid valet av dessa grundförbättringsarbeten tillses att även sådana företag komma till utförande, som äro av mindre omfattning och därvid kunna väntas ge jordbruket en verklig båtnad..

Täckdikningslån.

Under jordbrukets nuvarande tryckta läge och för att möjliggöra för av arbetslöshet tyngda kommuner att kunna finna arbetsobjekt för behövande arbetslösa förordade vi att förslagsvis intill 1 milj. kr. av arbetslöshetsanslaget må få disponeras för bidrag till jordbrukare för utförande av täckdikningar. Under denna kris finna vi en sådan ny bidragsform försvarlig, därest garantier vinnas för anslaget tillfälliga natur därigenom att det uppföres på socialdepartementets huvudtitel. Det torde härvid böra ankomma på centralorganet för arbetslöshetshjälpen att bestämma storleken av de allmänna bidrag, som härvid skola utgå; att dessa bidrag torde stanna vid en fjärdedel eller måhända en tredjedel av de sammanlagda kostnaderna finna vi uppenbart. Då vederbörande jordbrukare, som förklara sig villiga att emottaga arbetslösa emot undfående av bidrag till detta grundförbättringsarbete, icke under denna statsfinansiella kris annat än undantagsvis torde utöver bidraget böra erhålla täckdikningslån, ha vi icke ifrågasatt något tillskott till täckdikningslånefonden, helst som en överskjutande marginal enligt departementschefens uppgift tillfälligtvis uppstått i fondens kapitalbehållning, ägnad att kunna tillgodose de mest kvalificerade lånebehoven.

Enskilda utfartsvägar.

Byggandet av enskilda utfartsvägar har hittills icke ingått som ett led i det mycket omfattande vägbyggnadsarbetet för arbetslöshetsändamål. Med krisens nuvarande omfattning synes det oss ändamålsenligt att söka i de fall, då dylika vägbyggnader kunde medverka till att lätta arbetslösheten på vederbörande ort, inkomponera dessa vägbyggnadsföretag i den allmänna hjälpverksamheten och samtidigt tillgodose ett för de avlägsnare och glesare befolkade bygdernas befolkning ofta vitalt behov. Principiellt vilja vi förordade, att riksdagen utöver vad som på sjätte huvudtiteln begärts såsom ordinarie anslag för nästa år ville bestämma att av femte huvudtitelns arbetslöshetsanslag intill 2 milj. kronor måtte av det statliga arbetslöshetsorganet — givetvis härvid i samråd med vederbörande fackmyndigheter — få nyttjas såsom bidrag till enskilda utfartsvägar. En av förutsättningarna för utlämnandet av statsbidrag måste härvid vara, att arbetet åtminstone till övervägande delen utföres av hänvisade arbetslösa. Någon rubbning i villkoren för statsbidrag torde icke vara erforderlig, dels därför att redan nu den statliga bidragsprocenten är elastisk, dels därför att det nu ofta hinderliga förbehållet om att annan icke sakägare skall tillskjuta visst belopp torde lösas därigenom, att staten i enlighet med allmänna statsbidragsregler för kommunal hjälpverksamhet åt arbetslösa stipulerar visst lämpligt kommunalt bidrag för utförande av ifrågavarande vägarbete. Det bör tillfogas, att en särskild fördel hos de enskilda utfartsvägarna är att de i olikhet mot andra vägarbeten för arbetslösa icke avkräva det allmänna någon framtida underhållskostnad.

Det behöver icke närmare motiveras att med hänsyn till hjälpeffekten, d. v. s. till möjligheten att för nedlagda kostnader utvinna största möjliga hjälp, just de enskilda arbetena till följd av det i regel ringa statsbidraget och arbetsföretagens arbetskrävande natur uppvisa de största fördelar. Under föreliggande statsfinansiella svårigheter måste denna synpunkt få avgörande betydelse för att enskilda arbeten under ovan angivna villkor böra kunna inordnas i det offentligas hjälpverksamhet. Denna synpunkt bör överväga riskerna för en ny, mer eller mindre permanent subvention eller för en stegring av anspråken på det allmänna. Både genom anslagens uttryckligen tillfälliga karaktär, markerad genom dessas hänförande utan särskilda rubriker i det stora arbetslöshetsanslaget, och genom att kommunerna i regel måste för arbetenas utförande underkasta sig egen bidragsskyldighet torde verk samma garantier mot ett uppammande av arbetslöshet ha stadgats. Icke betydelseöst är också att hjälpverksamheten åt de arbetslösa här kan sammanbindas med ett stöd åt jordbruket eller skogsbruket under dessas förhandenvarande svårigheter. Vi finna det angeläget att härvid uttala önskvärdheten att bidragen till ovannämnda arbeten i möjligaste utsträckning utlämnas till de mindre välsituerade jordbrukarna. Anmärkas bör också, att den hjälp, som här lämnas ägare av jordbruks- och skogsfastighet, i viss mån får karaktären av en kompensation för den stora skattskyldighet, som genom garantiskattesystemet hårt drabbar dem i de arbetslöshetskommuner, varom här är fråga. En betydelsefull synpunkt till sist är, att här ifrågavarande arbeten med hänsyn till deras produktiva karaktär äro överlägsna flertalet reservarbeten och därigenom fylla ett allmänt sett förnuftigare ändamål.

Med stöd av vad vi ovan anfört få vi sålunda hemställa,

att riksdagen vid beviljandet under femte huvudtiteln av anslag för nästa budgetår till arbetslöshetens bekämpande ville bestämma, att medel från detta anslag måtte få disponeras för arbeten hos enskilda, åsyftande tillfälliga skogsvårdsåtgärder, torr-lägningsföretag, täckdikningar och enskilda utfartsvägar i enlighet med ovan anförda synpunkter och intill där förslagsvis angivna belopp.

Stockholm den 21 januari 1933.

Ernst Trygger.
J. B. Johansson.
K. J. Gustafsson.

K. von Geijer.
Martin Svensson.
Nils Wohlin.

Ludvig Widell.
Joh. Nilsson
i Kristianstad.